

Avtorjeva slika v knjigi je iz dobe, ki jo zaključuje v tem delu. V platno vezana knjiga se odlikuje z zelo lepim in čistim tiskom na brezlesnem papirju. Platnice so izdelane po osnutku arch. I. Spinčiča. *I. Grabor.*

Jaroslav Durych: Marjetica. Roman. Avtoriziran prevod iz češčine. Prevedel dr. Ferdo Kozak. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1932. (Leposlovna knjižnica.) 174 str.

„Marjetice ne umirajo niti pod snegom niti čez zimo.“ „Marjetice se ne boje mraza, narobe, smejejo se mu v svoji razposajeni nedolžnosti kakor bosí otroci, ki se podijo po snegu.“ Nasmihajo se iz svoje čiste in pristrčne beline „s skrivnostnim rožnatim, rumenim, zelenim in vijoličastim bleskom“.

Srečal jo je na bregu novega sveta: v času, ko se je zavedela svojega deklišтва; ko je prvič z nevajenim korakom stopila v svet; ko so ji vzeli pravico do brezskrbne radosti in jo pahnili v bedo in pomanjkanje.

Sedemkrat jo je srečal (v češčini pravijo marjetici „sedmikraska“); njena lepota je ostala vedno enako vdana, preprosta, pristrčna, tiha. Toda javljala se mu je vedno v novi obliki, nikoli je ni spoznal. Po vsakem srečanju mu je ostal le pojem dekliške lepote, mu je le raslo hrepenenje, določena lepota je izginjala v usodno temo, podobe prejšnjih ljubic so se zlile v eno, od njih je ostal le „sijaj raznih barv, ki so ga nekoč slepile, a so hkrati sežigale tudi podobo samo“.

Razum ga je slepil in zaslužnjeval. Podžigal je v njem zavest odgovornosti do prejšnjih ljubic, ga gnal v brezuspešno, sebe uničujoče iskanje ter mu s tem onemogočal, da bi se z vso dušo predal neposrednemu doživetju. „Ljubezen ga je klicala z žalostnim, mogočnim glasom in bilo je strašno, da je ni uslišal.“ Javljala se mu je le po enkrat „in ko je ni priklenil nase, je izginila, da se ne prikaže nikdar več“. Prikazovala se mu je v preprostih revnih podobah, ki so bile v resnici skrivnostni prameni svetlobe iz drugega sveta. „Kdor jo je kedaj spoznal, je zapadel žeji po večni ljubezni.“ Bila je čista in nedotakljivo lepa kot misel na smrt.

Njegov svet je obstajal samo iz lepote in praznote. „Lepota človeka je v tem, da ima vsak okrog sebe kos neba, čeprav mu v srcu gori peklo.“ (Neroden prevod.) „Vsak hodi po nebu, čeprav ne more noter. Če bi ne bilo tako, bi ne bilo niti dekliške lepote niti hrepenenja v človeškem srcu.“

Le miloščina seže v nebo. Če se združita beda (ona) in hrepenenje (on), najdeš srečo edinole, če se jima pridruži še tretje — skrb za bližnjega.

Čim siromašnejša je bila ona, tem bolj je hrepenel po njej in čim večkrat je izginila njena lepota, v tem težjo praznoto ga je pahnila.

Na eni strani je sicer izginjala pred njim kot privid, na drugi pa se je vračala k njemu „zavržena, ponižana, miloščino proseča“. Nekdo mu jo je polagal v naročje, prosil in moledoval zanjo.

On pa je „pognal Boga od svojega praga“. Gosta ni sprejel pod streho svojega srca. Ni se ji dal vsega, mislil je, da se more izogniti dolžnosti gostoljubja, če poplača beračici poljub s stotakom. Ko jo je prvič srečal, se je z denarjem nekaj pričelo, sedaj se je z denarjem nekaj končalo. „Čutil je, da ga teži greh, hud in smrten greh.“ „Če bi se hotel rešiti, bi mu bila potrebna tako silna vera, da bi ga vzdržala tudi na morskih valovih.“

Ko jo je srečal poslednjič in je ni spoznal, je bila njegova vera večja od njenega preizkušanja in njegova miloščina — on sam. Ves in z vso ljubeznijo jo je našel vso in odkril v sedmero pojavih eno samo večno lepoto.

Durychova povest je v bistvu romantična. Žena mu je le pojav enostranske, večne ljubezni v končni, realni obliki. Dekliška lepota je simbol neba, po katerem človek brezupno hrepeni, dokler se docela ne odreče samemu sebi in se vsega ne preda — le z milostjo vere zmore popolno miloščino. Ta lepota je kakor smrt. „Smrt se človeku lahko skrije, toda človek se ji ne more.“ Človeku se javlja samo v hipih in se mu hitro odmika „kakor nedosegljiv sen, ki se ne dá ujeti“. Sanje, spomini in hrepenenje so vez do onostranske svetlobe. Razum samo uničuje to vez. Navada, red, predsodki, obziri ovirajo človeka, da se neposredno ne preda skrivnostni sili, ki ga vabi sredi najbanalneje in najmalenkostnejše vsakdanjosti v najčudovitejše življenje. In tam, kjer je največja beda, je najbogatejše: v tihi vedrosti, ki vzraste iz trpljenja kot svetla marjetica v umirajoči jesenski travi.

Čeprav ta Durychova romantična religija — intimni odsev belega¹ katoličanstva — samo bežno nakazana visi med tekstom, je vendarle težišče celote; vse drugo je postranskega pomena in se ji mora na lastno škodo podrediti: logičnost vnanjega dogajanja, psihološka utemeljitev, enotnost izraza, oblikovna izčiščenost.

Preobširni realistično-stvarni uvodi k prvim trem poglavjem se ne spajajo organsko z romantično poduhovljeno celoto; čeprav delo s posameznimi poglavji pada, so poslednja štiri vendarle enotneje podrejena osnovni ideji kot pa prva tri, iz česar bi človek lahko sklepal, da delo spočetka ni nastajalo pod skupnim vidikom. To potrjuje tudi pesnikovo naknadno poseganje v dejanje prvih poglavij, ki naj bi podčrtalo idejno smer, katere prvotno ni bilo: V VI. poglavju n. pr. govori o denarju, kot da bi igral že pri prvem srečanju na pokopališču usodno vlogo (str. 149.), dočim se denar v prvem poglavju tako bežno omenja (str. 40.) in je tako brez učinka na potek dejanja, da ga je čisto mogoče spravljati v zvezo s tragično krivdo in z idejo o miloščini, ki jo pričinja avtor razpredati šele v uvodu IV. poglavja; v V. poglavju govori on svoji novi deklici o najlepši noči svojega življenja (str. 139.), dočim v II. poglavju stavek, ki popisuje njegov pohod skozi gozd v tej noči, tega nikakor ne potrjuje. Poznejša izprememba je bila potrebna, da podčrta idejo: čim večja beda, tem globlja lepota ljubezni.

Dialog je svojevrstno zgoščen, postranski tekst često raztegnjen. Včasih skopari z besedo, včasih jo premleva v sinonimih in pleonazmih ter ponavlja. Trezne podrobne opise prvih treh uvodov bi mogli prišteti k naturalizmu, fini barvni ritem, s katerim včasih na čudovit način vzbuja občutje, k impresionizmu, blesteče okraske nakopičenih besed k baroku, gole asketske stavke — nakazane simbole najtišje notranjosti k ekspresionizmu.

Vendar vzbuja celota vkljub temu enotno svetel vtis pravljичne zastrtosti, ki jo skuša pisatelj včasih doseči prav s tem, da na svojevrsten način brez prehodov veže suho, vsakdanjo realnost z opojno lepoto doživetja. V tem se sklada stil z idejo, kolikor ni prehod predrastičen („metulji, rože in opali so utripali

¹ Mislim pri tem na Merežkovskega delitev v „črnega“, svet zametujočega in „belega“, svet pozdravljajočega Krista.

v plamenih in v pesmih. Previdno je prisluškoval vsakemu zvoku v hiši in ugibal; zdaj ropota menda z bednjem za premog ali pa gre po vodo;" str. 63.), oziroma izraz lepote le maziljena gostobesednost, sladkobno cingljanje. („In zdolaj bo danes spala v kuhinji na zložljivi postelji živa pravljica in na njenih prekrasnih trepalnicah se bo v snu počasi sušila dragocena solza.“ Str. 63.) So pa odlomki in primere, ki z neposredno, preprosto besedo odkrivajo povsem nov svet nežnosti in poezije.

*

Ker nimam pri roki češkega originala, ne vem, ali je tudi avtorjeva ali samo prevajalčeva krivda, da so nekateri stavki brez jasne, enotne misli, včasih skoro nerazumljivi, preobloženi in skrajno nerodni. Vsekakor je odgovoren prevajalec vsaj za sintakso in ritem slovenskega jezika in tu bi se dalo marsikaj popraviti. Naj navedem samo nekaj krajših primerov iz teksta: „Tedaj je seveda *bila izgnana iz trgovine . . .*“ (str. 78.); „Toda nedeljsko popoldne je dolgo in človeku obvisi oko na marsičem, kar sicer nerad opazi, posebno v svojem stanovanju in na soseščini, *ker se vsiljujejo te stvari same po sebi.*“ (Str. 79.); „režeži . . . so jih imeli radi ne le kakor princeso iz trgovine, *ampak tudi iz bajke.*“ (Str. 81.) „Obrvi so ji zrasle in oči so se naučile krasnega, počasnega kretanja, *ki jih je z resnobnim spoštovanjem razkazovala i v radosti i v zavzetju.*“ (Str. 84.) „. . . je rekel še *zmeraj ali zopet boječe.*“ (Str. 88.); itd.

Marja Boršnikova.

Bora Kesić: *Signal i u magli.* Izdanje književne grupe „Jato“, Beograd, 1932. 58 str.

Balkanec, Slovan, „neobarbar“ se meče v današnji vrtoglavi čas. Pozorišče: Beograd. V teh relacijah je zajeta ta lirika. Kesić je dal sam naslednji zgovorni komentar temu značaju svoje poezije: „Ja sam potomak . . . (tih) gorštaka (s Karpatov, izza Visle in Odre) / koji je u noćima meseca / ukraj borove senke — / dok mu saplemenici behu u lovu na divlje zveri — / izvijao na fruli arije čežnje / u slavu svoje ženke.“ In: „. . . ja sam mahnit i pust / i ponosan s mužjastva svog / ko mladi paganski bog.“ V takšnem nastrojenju je mnogo naivne in otroško lepe radovednosti, pristopnosti, mladosti in moči. Zategadelj je tudi umevno lirska amplituda razsežna, krog doživetij natrpan, kakor je ta nepopisana duša sposobna sprejeti silno obilje vtisov. Odtod pisanost, sočnost in neki primitivno svoboden odnos do gradiva, hkratu pa tudi precejšnja nediscipliniranost. Tako je najti v tej ekspresionistični zbirki vsega: erotika je zdaj povsem trubadurska, drugič spet vzhodnjaška (Sevdalinke u noći), a zmerom ljubka in sprejemljiva navzlic majhnim konvencionalnostim („dva . . . oka . . . streljaju ko strele“); nadalje sledi nekaj verlaineovskih (Chanson triste) in tudi villonovskih poudarkov, v katerih je morda zaznaten takisto rahel spomin na Drainca; Kesić zna biti sentimentalec („Šani bar te reči što ti je minulih majski zora / pevao, i što večeras daleko i usamljeno peva / tvoj rastuženi — Bora.“), a takoj nato te preseneti nekaj kakor spleen (Crn krin da ima . . .) in celo svojevrsten cinizem (Epigram lepoj i ponosnoj gospi). Socialni motiv se pojavlja nekajkrat, a zmeraj v svojski obliki, kajti ta pesnik je solipsist.

Dekoratívno okolje je Beograd; je pa s svojo sodobno problematiko vidno udeležen tudi v duhovnih osnovah tega pesništva, celo v tako veliki meri, da je ta problematika, pesniško diskretna in presnovana sicer, malone edina sinte-